

ARTIKEL 7

Artiklen findes her:
(www.sexlinien.dk/Default.aspx?ID=30009)

KØN BETYDER NOGET – PÅ GODT OG ONDT!

I dag betragtes køn ikke som noget gudgivet eller en udelukkende naturgiven størrelse. I det senmoderne samfund er køn i højere grad en flydende og åben kategori, der har øget mulighedsrummet for, hvordan man udtrykker sit køn. Det betyder ikke, at køn bare er noget, man kan tage af og på efter lyst og behov. I artiklen gives to bud på, hvordan køn og seksualitet hænger sammen, og hvordan unge i dag "gør" og "spiller" deres køn mellem muligheder og begrænsninger, frihed og usikkerhed, normer og traditionelle kønsopfattelser.

Køn er skæbne. Sådan sagde man i gamle dage. Om man blev født som kvinde eller mand betød alt for ens liv og for ens muligheder både socialt, juridisk, kulturelt, økonomisk og seksuelt. Forskellene mellem kønnene var store: Mænd fik uddannelser, kvinder blev derhjemme. Mænd følte seksuel lyst, kvinder fødte børn. Mænd talte offentligt, kvinder var tavse i det offentlige rum. Og sådan var det faktisk i mere eller mindre grad frem til cirka 1950.

Men sådan er det ikke i dag. Køn i det senmoderne samfund er ikke længere nogen fast og forudsigelig størrelse. Den gradvise udjævning af sociale og kulturelle kønsforskelle har gjort, at piger og drenge i stigende grad kan og gør de samme ting. Spillerummet for, hvordan kvinder og mænd gør og udtrykker deres køn, seksualitet og krop er således blevet udvidet. Ens køn dikterer ikke længere en særlig skæbne, og kønnet er ikke noget, man "er", men i høj grad noget man skal "skabe". Denne forandring betyder også, at opfattelserne af, hvad køn overhovedet er for en størrelse, har ændret sig mærkbart fra 1960'erne og frem til i dag.

Køn som essens eller konstruktion

De færreste mener i dag, at køn er en gudgiven størrelse, som begynder med Adam - og Eva, der blev dannet af ét af Adams ribben. Det er også de færreste, der i dag mener, at køn udelukkende er en biologisk størrelse – det vil sige, at man fødes med en drengekrop med bestemte kønsorganer, som bestemmer, at man er en dreng. Fælles for disse forståelser af køn er, at de giver nogle universelle opfattelser: Køn er noget fast og uforanderligt givet af gud eller naturen. Der findes kun to forskellige køn, mænd og kvinder – og alt, hvad der afviger fra dette tokønssystem, anses

for at være "ugudeligt" eller "unaturligt". Opfattelsen er også, at alle personer, der er født med samme køn, er ens og har samme egenskaber og interesser og dermed ligeledes, at de to køn er væsensforskellige fra hinanden, hvilket skyldes de grundlæggende biologiske forskelle mellem kønnene.

I den videnskabelige verden betegnes denne type kønsopfattelse som essentialistisk. En essentialistisk kønsopfattelse hævder, at de to køn, kvinder og mænd, har bestemte medfødte egenskaber, som definerer deres adfærd, handlinger og identitet. Som modpol til det essentialistiske syn står det konstruktionistiske blik på køn, som er vundet stærkt frem siden midten af 1900-tallet. En konstruktionistisk kønsopfattelse anskuer køn som en samfundsmæssig konstruktion og som en kategori, der er socialt og historisk konstitueret. Det er således socialiseringen og de normer og ideologier, som præger et samfund på et givent tidspunkt, der er bestemmende for, hvordan vi opfatter køn, og hvilke kønsidentiteter der er mulige for mennesker at indtage. Med andre ord kunne forestillingen om, at der findes to køn, kvinde og mand, lige så godt være helt anderledes. Og nogle konstruktionister vil netop hævde, at der ikke bare findes to køn, men i princippet mange flere.

Fra et konstruktionistisk synspunkt er kønnet ikke en medfødt nødvendighed, men i langt højere grad en foranderlig og tillært størrelse, som sker gradvist, fra man fødes, og til man bliver voksen. Der findes forskellige grader af konstruktionistiske tilgange til køn, men de fleste hævder, at det er svært at fastlægge "naturlige" forskelle mellem kvinder og mænd, men erkender samtidig, at det ikke kan benægtes, at der findes nogle biologiske forskelle mellem kvinder og mænd.

Biologisk og socialt køn

På engelsk findes en skelnen mellem sex og gender, som beskriver forskellen mellem en essentialistisk og konstruktionistisk tilgang til køn. Den skelnen findes ikke på dansk, men sex og gender kan oversættes til "biologisk køn" og "socialt køn". Det biologiske køn er det, vi kan identificere, når vi kigger på den nøgne krop. Det sociale køn er det køn, som den enkelte har udviklet ud fra de sociale og kulturelle samfundsmæssige forhold, som de befinder sig i.

For essentialisten er kønnet således det biologiske køn, mens kønnet for konstruktionisten er det sociale køn. Set fra en biologisk-essentialistisk synsvinkel er kønnet givet af naturen, og en persons kønstræk, for eksempel at piger er feminine og ikke er seksuelt udfarende, og at drenge er maskuline og tager initiativ i forhold til sex og kærlighed, er essentielle og uforanderlige. For social-konstruktionisten er køn og seksualitet netop sociale produkter, der bør gøres til en genstand for en historisk undersøgelse, og kan

Fortsættes på næste side ...

...Fortsat fra forrige side

forandres ved, at man forholder sig bevidst og kritisk til dem.

Køn som råstof og mulighed

En fremtrædende inspirationskilde til den konstruktionistiske kønsforskning er queer-teorien, der i korte træk betragter køn og seksualitet som åbne kategorier. Det er således én selv, der bestemmer, hvad man vil lægge i dem. Det er altså én selv, der definerer sit køn og sin seksualitet, uanset hvordan man i øvrigt ser ud, og hvilken krop man er født med. Dermed åbnes der mulighed for at skifte køn, mikse køn samt at lege og eksperimentere med kønsudtryk på forskellige måder. I denne optik er køn således en mulighed, som stiller den enkelte over for en række personlige valg. Køn er et vigtigt råstof i unges skabelse af identiteter, roller og meningsfulde positioner i deres hverdagsliv.

Friheden er således blevet større, men trygheden og sikkerheden er samtidig blevet mindre, fordi man i dag selv definerer sit køn – om eller hvor meget man vil være mand, kvinde, transkønnet og så videre. Trods den øgede frihed til at udfolde en mere legende, kreativ udforskning og dyrkelse af kønnets muligheder og udtryk, er kønnet ikke noget, som man kan tage af og på efter lyst og behov. I populærkulturen, billedmediernes og i samfundet i øvrigt florerer stadig nogle traditionelle og normative opfattelser af, hvad pige og dreng kan og må gøre som køn. Og det er ikke altid uden omkostninger for de unge, der bevæger sig ud over tokønsskemaet og bryder med normerne for at være pige eller dreng. Det kan føre til både diskrimination, udstødelse eller i værste fald vold, hvis man insisterer på at spille en rolle, som ikke er accepteret, der hvor man er.

At "gøre" køn

Den amerikanske filosof Judith Butler (f. 1946) er en af de mest berømte nutidige kønsteoretikere, der forstår køn som noget, man "gør", og betragter køn og seksualitet som både flydende og sammenhængende kategorier. Butler udfordrer tokønsopfattelsen – det vil sige, at der eksisterer to adskilte, stabile og naturlige kønsidentiteter, kvinder og mænd, idet den implicit forudsætter en heteroseksuel norm. Med sit begreb om "den heteroseksuelle matrix" viser Butler, hvordan der er en tvingende forbindelseslinje mellem en persons biologiske køn, sociale køn og begærsretning – det vil sige, at der er en tvingende sammenhæng mellem køn og seksualitet. Fødes en person med mandlige kropstegn, forventes han at gøre og udtrykke sit køn maskulint og rette sit seksuelle begær mod personer af det modsatte køn. Den heteroseksuelle matrix ekskluderer samtidig de personer, der ikke fremviser denne sammenhæng, som uforståelige og ikke-genkendelige. Judith Butler ser dannelsen af køn som en vedvarende proces, der består i en tvungen gentagelse af normerne for, hvad der er forståeligt køn. Kønnet og herunder også det biologiske køn eksisterer således ikke forud for, men skabes i og gennem normerne. Opretholdelsen af kønsnormerne er afhængig af, at de gentages igen og igen, og det er, ifølge Butler, netop i de øjeblikke, hvor normerne, for at blive opretholdt, er afhængige af at blive gentaget igen og igen, at der opstår mulighed for subjektiv handlen, der kan bryde med normerne og give plads for nye og flere måder at gøre sit køn på.

At "spille" med kønnet

Den danske sociolog Henning Bech (f. 1945) har i sin teori om "kønsspil" formuleret en anden måde at betragte mulighederne og begrænsningerne for at gøre sit køn på i en senmoderne dansk

kontekst. Teorien tager udgangspunkt i danske unges virkelighed i det senmoderne velfærdssamfund, der er præget af en høj grad af ligestilling mellem kønnene og seksualisering af hverdagslivet. Tankegangen er, at "kønsspillet", som en særlig etisk samværsform mellem kvinder og mænd på seksualitetens område, har erstattet tidligere tiders "kønsskamp", som kendetegnede forholdet mellem kønnene i forældregenerationen og bedsteforældregenerationen.

Ifølge Bech kan unges samvær og møder i byen, på diskoteket eller på nettet i dag beskrives som et spil om seksuel nydelse og lyst, der grundlæggende bygger på gensidig respekt mellem piger og drenge. Alle er frie til at spille, som de vil, men alle er samtidig bundet til den såkaldte brik, som de spiller med. Brikken er den "kulturelle garderobe", som binder sig til ens køn. Piger kan således i reglen ikke løbe fra den traditionelle feminine garderobe, der kræver, at piger for eksempel optræder feminint og ikke er seksuelt udfarende. Drenge kan således heller ikke i reglen løbe fra den traditionelle maskuline garderobe, der kræver, at drenge for eksempel optræder maskulint og tager initiativet, når det gælder seksualitet. Men samtidig har begge køn dog et stort spillerum inden for hvilke, der er frihed til at vælge, hvor meget eller hvor lidt "pige" og/eller "dreng" de vil være, eller om de vil mikse mellem kønnene.

Uanset hvordan de unge vælger at "gøre" eller "spille" deres køn i dag, sker det med påvirkning fra nogle nedarvede normer og traditionelle forståelser af, hvad piger og drenge kan og må gøre. Men mange unge har heldigvis modet til at udfordre normerne og gøre op med de forældede kønsopfattelser og kønsstereotyper. De ser køn som en mulighed – ikke en begrænsning.

QUEER-TEORIEN

Queer er en særlig form for tænkning, forskning og social bevægelse, som voksede frem i USA omkring 1990. Den har siden bredt sig til andre lande både på aktivismeniveau og som forskningsfelt på universiteter. Queer-teoriens formål er at problematisere heteroseksualiteten som en selvfølgelighed (hvad enten den opfattes som givet af gud eller naturen) og som en norm ved kritisk at afdække, hvordan en lang række institutioner (for eksempel lovgivning og velfærds politikker), praksisser (for eksempel unges festrutiner og ægteskab) samt kulturformer (for eksempel massemedier og pornografi) bidrager til dens opretholdelse ved såvel at forudsætte heteroseksualitet som at påtvinge mennesker den heteroseksuelle norm. Queer-teoriens formål er desuden at vise, hvordan konstruktionen af heteroseksualitet som norm står i et hierarkisk-dikotomisk forhold til konstruktionen af det, der ikke er heteroseksuelt, som en afvigelse og en underordnet andethed. Den heteroseksuelle norm (også kaldet heteronormativitet) betegner en opfattelse af, at det monogame forhold mellem mand og kvinde er det eneste "rigtige" og "normale" princip for organisering af menneskelige lyster, følelser og samliv.